

Ключевые слова: *руководитель общеобразовательной школы, управленческая деятельность, профессиональное творчество, управленческое творчество.*

SUMMARY

Savtsova A.A. Essence of administrative creative work of Head Secondary school. In the article the essence of the concept „administrative creative work as a manager” is specified. The specificity of administrative work of a general school manager is considered. It is proved, that administrative creative work of a general school manager in essence does not differ from that of a manager of industrial or social sphere, but runs under more difficult conditions.

Key words: *general school manager, administrative work, professional creative work, administrative creative work.*

УДК.321.026.9(71)

Стотика І.Г., Власенко Е.А.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК СКЛАДОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. Наукове сьогодення педагогічних досліджень відзначається особливою увагою до творчої самореалізації вчителя у процесі педагогічної діяльності та наявністю ґрунтовних досліджень у означеній галузі. Це обумовлено значним зростанням інтересу до самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості, оскільки нинішні суспільні реалії потребують підготовки фахівця-професіонала здатного до ефективного розкриття особистісного потенціалу та творчості в майбутній діяльності. Важливу роль у вказаному процесі відіграють зміст, результативність та конкурентоспроможність вищої педагогічної освіти. Особливо гостро недостатність останнього чинника відчувається у контексті мистецької освіти де існує багато проблем пов'язаних зі специфікою та складністю професійного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових пошуках вчених щодо самореалізації та самоактуалізації особистості на теренах педагогіки прослідковуються узагальнені підходи, відповідно до значущості педагогічної праці у соціальній та культурній площинах суспільного життя, а саме:

- суспільно-філософський підхід характеризується висвітленням аспектів творчої самореалізації педагога у залежності від процесів суспільного розвитку (В.М.Доній, Л.М.Митіна, Н.Ю.Мочалова, Л.В.Сохань та ін.);
- психологічний підхід відображається у дослідженнях педагогічної творчості та самореалізації вчителя як інтеріоризованого процесу особистісно-професійного становлення (Г.М.Несен, В.О.Семиченко, Л.В.Сохань та ін.);
- соціокультурний підхід відзначається виокремленням складових творчої самореалізації педагога у залежності від його професійного

покликання – передачі прийдешнім поколінням духовної спадщини минулого та розвитку особистісно-ціннісного ставлення молоді до сьогодення (З.С.Левчук, Л.М.Митіна, О.М.Пехота, О.М.Олексюк, О.П.Рудницька та ін.);

- педагогічний підхід відрізняється бінарним змістом, оскільки у ньому розглядаються з одного боку особливості самореалізації вчителя у процесі навчально-виховної та науково-предметної діяльності, з іншого – відмінності педагогічної праці у контексті розвитку та реалізації індивідуально-творчого потенціалу кожного учня (В.В.Крижко, З.С.Левчук, А.Ф.Линенко, Г.М.Падалка, Н.Ю.Посталюк, О.П.Рудницька).

Формулювання цілей статті. Незважаючи на досить значний та багатоаспектний масив наукових досліджень щодо важливості підготовки творчого вчителя, проблема самореалізації творчого потенціалу особистості в педагогічній діяльності потребує більш детального висвітлення. Провідні фахівці у галузі мистецької освіти відзначають з одного боку певну відкритість її до інноваційних змін, з іншого – консерватизм у застосуванні педагогічних засобів та методів мистецького навчання (О.О.Олексюк, Г.М.Падалка, О.П.Рудницька, О.П.Щолокова). За твердженням А.Маслоу, саме мистецька освіта „...сприяє виявленню здібностей і талантів особистості, допомагає їх якнайповніше розкрити творчий потенціал, таланти та здібності, як основи самоактуалізації та самореалізації...” [8, с. 42].

Мета даної статті полягає у висвітленні змісту педагогічної творчості як складової самореалізації особистості майбутнього педагога. Відповідно до вказаної мети ми окреслили коло необхідних завдань: 1) виділити наукові підходи до педагогічної діяльності; 2) співставити різні аспекти тлумачень змісту категорії „творчість” та висвітлити сутнісний зміст педагогічної творчості у контексті; 3) визначити структуру педагогічної творчості та смислове наповнення її підструктур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поліфункціональність фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає оволодіння студентами комплексом необхідних знань у галузі педагогіки, психології, естетики, музично-теоретичних дисциплін, а також досконале освоєння вмінь музичного виконавства (диригентських, вокальних) [9]. Але саме поліфункціональність музично-педагогічної кваліфікації є постійною спонукою майбутнього фахівця до творчої діяльності.

У науковій літературі творчість визначається як певного роду діяльність, що ґрунтується на індивідуальному та запозиченому досвіді особистості, характеризується активністю та динамічністю, породжує якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [2, с. 292]. Результати педагогічної творчості виявляються в перетворенні вчителем своєї діяльності через пізнання власної творчої індивідуальності [6, с. 233].

Методологічною основою роботи провідні положення творчої діяльності педагога викладені в працях К.Д.Ушинського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, а також А.Тейлера, А.Маслоу, І.А.Зязюна, Є.О.Климова,

В.В.Крижка, З.С.Левчук, Б.Д.Лихачова, Л.М.Митіної, Н.В.Никандрова, Г.М.Падалки, О.П.Рудницької, В.А.Семиченко та інших науковців.

Спільною позицією більшості вчених є розгляд педагогічної діяльності як цілеспрямованої творчої діяльності, яка відзначається:

- по-перше, застосуванням цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на тих, хто навчається, з врахуванням їх індивідуальних та вікових особливостей, інтересів, потреб;
- по-друге, експлікацією результатів новітніх наукових розробок у гуманітарних науках та інноваційної науково-технічної інформації у навчально-освітній процес загальноосвітньої школи та вищого навчального закладу.

У царині психології вимоги до творчості педагога базуються на наявності природних задатків та здібностей та мають у своєму складі:

- а) співпереживання (емпатію) – здатність до діагностики рівня здібностей та індивідуальних особливостей особистості учня та його психологічного стану;
- б) проєктивне бачення – схильність до передбачення потенційних можливостей розвитку учня; бачення проявів творчих здібностей школярів не тільки на уроках, але й у межах обраного ними фаху;
- в) варіативне застосування – добір та використання педагогічних прийомів найбільш доцільних та необхідних для інтелектуального та креативного розвитку певного учня;
- г) темпоральне відчуття – творчість педагога відбувається „тут і зараз” та складається з постійних імпровізацій – миттєвих та точних поведінкових реакцій на певну педагогічні ситуації [3, с. 63].

Разом з тим, розмежування визначень категорій „творчість” (як процес створення нового) та „новизна творчого продукту” (як об’єктивного чи суб’єктивного результату процесу створення) саме у педагогічному контексті відзначається недостатньою чіткістю та ясністю. Для наочного відображення особливості розгляду змісту вказаних категорій у філософському та психолого-педагогічному аспектах, ми пропонуємо наступну таблицю.

Як бачимо, для педагогічної творчості характерними є пошуки найбільш результативних методів навчання та виховання учнів, перегляд застарілих педагогічних поглядів та підходів [3, с. 283-284]. Безумовно, оригінальні та нестандартні вирішення різних професійних завдань доступні не кожному педагогові, але, якщо взяти до уваги, що за своєю природою педагогічна діяльність покликана знаходити вихід із унікальних ситуацій та вирішувати складні проблеми навчання та виховання прийдешнього покоління, то стане зрозумілим: здатність до творчості є не просто зовнішнім атрибутом педагогічної діяльності, а внутрішньою її характеристикою та потребою. У цьому контексті цікавим є твердження В.В.Крижка про те, що творчість є важливою складовою педагогічної діяльності насамперед тому, що вона „переводить” педагогічну діяльність із області майстерності в область мистецтва [6, с. 292].

Співставлення змісту категорій „творчість” та „новизна творчого продукту” у філософському, соціологічному та психолого-педагогічному аспектах

Категорії	Філософський та соціологічний аспекти	Психолого-педагогічний аспект
1	2	3
<i>творчість</i>	своєрідна характеристика діяльності особистості, результатом якої є активне перетворення навколишньої дійсності та створення нових, раніше не існуючих, цінностей (як у матеріальному, так і у духовному плані)	цілеспрямована діяльність особистості вчителя, яка характеризується розвитком творчих якостей та самореалізацією, а також активізацією творчого потенціалу учнів.
<i>новизна творчого продукту</i>	розкриття змісту творчого продукту базується на результаті певної діяльності, який є об'єктивно новим, оригінальним та не має аналогів	новизною вважаються психічні емердженти (новоутворення) на об'єктивному або суб'єктивному рівні новизни, котрі виникають під впливом творчої діяльності та сприяють подальшому творчому вдосконаленню та самореалізації особистості

Разом з тим, у наукових дослідженнях творчість не розглядається як універсальний засіб від усіх протиріч та складнощів освітнього процесу. На думку Є.О.Климова, педагогічна діяльність за своєю суттю є діяльністю „вимушеної творчості”, оскільки у процесі викладення навчального матеріалу від учителя вимагається не тільки репродуктивне його відтворення, а й структурування та адаптація до рівня підготовки шкільної чи студентської аудиторії [5]. Відповідно до вказаного важливе місце саме у викладанні займає репродуктивна (відтворююча) діяльність з багаторівневою структурою: від звичайного переказу знань, до вмінь адаптувати матеріал з урахуванням багатьох зовнішніх факторів. У науковому доробку А.А.Реана прослідковується тісний зв'язок професіоналізму педагога та творчості, але майстром педагогічної праці є спеціаліст високої компетенції в психолого-педагогічній та предметній галузі, котрий уміє репродукувати професійні знання, вміння та навички на високому професійному рівні [1, с. 148-149]. Тобто, ми маємо констатувати, що високий рівень репродуктивного викладення навчальної інформації має ознаки творчого прояву в професійній діяльності, на рівні адаптації наукових знань до вимог освітнього процесу, та до перебудови власної педагогічної діяльності відносно зовнішніх обставин.

Інший аспект розгляду творчості педагога знаходиться у площині спілкування та співпраці з аудиторією тих, хто навчається. Даний аспект підтверджується постулатами про те, що педагогічна діяльність – це діяльність спілкування, а спілкування за своєю суттю є творчим процесом, оскільки жоден з партнерів (в даному випадку викладач та учні або студенти) не може заздалегідь передбачити власні комунікативні дії. У наукових дослідженнях виділяються наступні рівні педагогічної взаємодії: елементарна взаємодія; оптимізація та планування діяльності у процесі заняття; евристичне спілкування; самостійна творчість [4].

Творчість, за переконанням З.С.Левчук, не можлива без усвідомлення власної індивідуальності (педагогічної самосвідомості). Підготовка студентів вищого навчального закладу до професійної творчості невіддільна від самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації [7, с. 12]. Дослідниця визначає готовність до творчої педагогічної діяльності як професійно орієнтовану творчість, в якій поєднуються потреба і здатність педагога мобілізувати власні сили та можливості в інтересах виховання творчої особистості школяра та особистісної самореалізації [7, с. 12].

Згідно до розглянутого вище наукового доробку у галузі педагогічної творчості ми вважаємо, що вона є комплексним явищем та підпорядковує собі декілька підструктур, які мають графічне відображення цілісного конструкту:

Схема. Підструктури педагогічної творчості.

1. Рефлексивна підструктура є цілісним утворенням та вбирає в себе наступні характеристики особистості вчителя: а) здатність до певної рефлексивної дії (в даному випадку усвідомлення себе як суб'єкта педагогічної діяльності); б) спрямованість на особистісний саморозвиток та формування особистісних якостей у підростаючого покоління; в) готовність до активізації розвитку природних задатків та здібностей (як у школярів (студентів), так і у самого себе).

2. Комунікативна підструктура, що поєднує в собі: а) мотиваційні прагнення до емоційного взаємообміну у процесі співпраці педагога та учнів (студентів); б) активізацію вербального вираження та аргументованого обстоювання власних позицій під час навчально-інформаційного взаємообміну; в) взаємозбагачення тезаурусів педагога та учнів (студентів) в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

3. Гностична підструктура, до складу якої входять: а) сукупність знань особистості про різноманіття та багаторівневість онтогенезу людини; б) розвинута потреба до привнесення загальнокультурних та професійних цінностей в життєдіяльність учнів; в) наявність професійно-особистісної позиції та орієнтація на сучасний розвиток педагогічної науки, передові технології виховання та розвитку особистості.

4. Креативна підструктура, є побіжною від творчого втілення професійних дій у площині педагогічної діяльності, що відображається у: а) створенні нових педагогічних технологій; б) пошуки нестандартних рішень педагогічних завдань щодо навчання та виховання підростаючого покоління; в) самовдосконалення та самореалізацію майбутнього фахівця;

5. Прогностична підструктура, котра відіграє роль об'єктивного аналітичного критика досягнутих результатів та потребує від особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва: а) здатності до виявлення протиріч педагогічного процесу та розроблення перспективних шляхів їх вирішення; б) здібностей до окреслення основних завдань та побудови програми розвитку конкретної особистості; в) розвинених вмінь діагностування та прогнозування розвитку особистості та колективу; добору оптимальних засобів та методів безперервного самовдосконалення та самореалізації.

Висновки. Підсумовуючи сказане вище, ми наголошуємо на тому, що важливим об'єднувальним чинником творчої діяльності педагога та самореалізації є прагнення постійного саморозвитку, який у практичному втіленні виявляється у цілеспрямованому, систематичному збагаченні знань, умінь, навичок; творчому застосування набутих знань у професійній діяльності та творчій самореалізації

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: [учебник для вузов] Н.В.Бордовская, А.А.Реан. – СПб: Изд-во „Питер”, 2000. – 304 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология: словарь-справочник. Личность, образование, самообразование, профессия / М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – Минск: Харвест, 1998. – 400 с.
3. Резерв успеха – творчество / Под ред. Г.Нойнера и других: [пер. с нем. П.Таращук]. – М.: Педагогика, 1989. – 120 с.
4. Кас'яненко М.Д. Педагогіка співробітництва: [навчальний посібник для вищ. пед. закладів] / М.Д.Кас'яненко. – К.: Вища школа, 1993. – 320 с.
5. Климов Е.А. Введение в психологию труда: [учебное пособие для вузов] / Е.А.Климов. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 156 с.
6. Крижко В.В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою: [навчальний посібник] / В.В.Крижко. – К.: Освіта України, 2005. – 440 с.

7. Левчук З.С. Формирование готовности к профессиональному творчеству у студентов педвуза: Автореф. дисс... канд. пед. наук: спец. «Теория и история педагогики» 13.00.01 / З.С.Левчук. – Минск, 1992. – 19 с.
8. Маслоу А.Г. Психология бытия / Абрахам Маслоу. – М.: Рефл Бук, К.: Ваклер, 1997. – 304 с.
9. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. (Теорія і методика, викладання мистецьких дисциплін): [навчальний посібник] / Падалка Галина Микитівна. – Київ: Освіта України, 2008. – 138 с.

АНОТАЦІЯ

Стотика І.Г., Власенко Е.А. Педагогічна творчість як складова самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва. В статті розглядається педагогічна творчість як складова особистісної самореалізації та окреслюються перспективні і шляхи розвитку готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до творчої самореалізації в професійній діяльності.

Ключові слова: педагогічна творчість, самореалізація, вчитель музичного мистецтва, адаптація, комунікація, рефлексія.

АННОТАЦИЯ

Стотыка И.Г., Власенко Е.А. Педагогическое творчество как составляющая самореализации будущего учителя музыкального искусства. В статье рассматривается педагогическое творчество в качестве составляющей личностной самореализации, и намечаются перспективные пути развития готовности будущего учителя музыкального искусства к творческой самореализации в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогическое творчество, самореализация, учитель музыкального искусства, адаптация, коммуникация, рефлексия.

SUMMARY

Stotyka I.G., Vlasenko E.A. Pedagogical activities as a part of self-realization of future teacher of musical art. The article considers the pedagogical creativity as a component of personal self-realization and the outlines of the perspective ways of the development of preparedness of future teachers of musical art to creative self-realization in professional activities.

Key words: pedagogical creativity, self-realization, a teacher of the art of music, adaptation, communication, reflection.

УДК 37.012:378.1:78:005.336.5

Панченко Г.П.

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка проблеми. Стратегія розвитку сучасної освіти спрямована на ствердження особистості майбутнього вчителя шляхом повної реалізації його творчого потенціалу. Творчість виступає провідною ознакою